

PREDUZETNIŠTVO KAO CJELOŽIVOTNO UČENJE

Prof. mr Višnja Kojić, SŠC 066-706-213, fax 051-247-981, visnja.k@apeiron-uni.eu
Dr. sci Milanka Aleksić, 066-802-443, fax 051-247-981, milanka.a@apeiron-uni.eu
SŠC "Gemit-Apeiron" Banjaluka, 78000 Banjaluka, Pere Krece 13

Sažetak: Na osnovu podataka Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine iz avgusta 2014.godine, broj registrovanih nezaposlenih iznosio je 552.363 lica. Alarmanatna i visoka stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini, direktna je posljedica ratnih razaranja, masovnog raseljavanja, uništene privrede, loše privatizacije i sive ekonomije. Danas je Bosna i Hercegovina zemlja u tranziciji, zemlja siromašnih i zemlja nezaposlenih. Ali, ona je i zemlja neprepoznatih i neiskorištenih prilika i šansi, čije najveće bogatstvo su ljudski resursi, kojima je potrebno preduzetničko obrazovanje i cjeloživotno učenje. Rješenje ekonomskog, političkog i socijalnog problema, trebalo bi, prvenstveno, potražiti u nama samima, u ličnoj i kolektivnoj inicijativi, u usklađivanju naših prirodnih i ljudskih resursa prema globalnim potrebama tržišta rada. Da bi odgovorili izazovima konkurentnosti na tržištu i zadacima koje Evropska Unija 2020 postavlja pred BiH, stanovništvu su neophodne životne kompetencije. Nefunkcionalna znanja trebalo bi zamijeniti upotrebljivim, korisnim znanjima, vještinama, umijećima i stavovima. Preduzetničko obrazovanje i cjeloživotno učenje treba da postanu sastavni dio života, način razmišljanja i stil življenja koji će da aktiviraju kreativnost i inovativnost, pospješe lični i kolektivni razvoj, te omoguće samozapošljavanje, zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta.

Ključne riječi: nezaposlenost, cjeloživotno učenje, životne kompetencije, samozapošljavanje.

ENTREPRENEURSHIP AS A LIFELONG LEARNING

Abstract: Based on the data of the Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina in August 2014, the number of registered unemployed persons amounted to 552.363. It is alarming that the high unemployment rate in Bosnia and Herzegovina is a direct consequence of the war, massive displacement, destroyed economy, bad privatization and the grey (underground) economy. Today, Bosnia and Herzegovina is a country in transition, a country of poor and unemployed people. It's a country of unrecognized and untapped opportunities and chances which most valuable asset is human resource, who need entrepreneurship and lifelong learning. Solution of economic, political and social problems firstly we need to take a deep look at ourselves, at our personal and collective initiation in aligning our natural and human resources to the global labor market. To meet the challenges of competitiveness in the market and the challenges of the Project of South-Eastern Europe in 2020, the population needed life skills. We need to replace dysfunctional knowledge with usable and useful knowledge, skills and attitudes. Entrepreneurial education and lifelong learning should become an integral part of our life, way of thinking and lifestyle that will trigger creativity and innovation, enhance personal and collective development, and facilitate self-employment, employment and new job opportunities.

Keywords: unemployment, lifelong learning, environmental competence, self-employment

1. UVOD

Lideri Evropske Unije, 3.marta 2010.godine u Briselu, usvojili su Strategiju „Evropa 2020“ (EUROPA 2020. A Strategy for smart, sustainable and inclusive growth), novu strategiju za pametan, održiv i inkluzivni rast. Evropska komisija je u sedam vodećih inicijativa Strategije, istakla važnost stručnog obrazovanja, jačanja radnih vještina, otvaranja novih radnih mjesta, zapošljavanja i socijalne kohezije.

Pod tačkama 2. „Mladi u pokretu“ i 6. „Program za nove vještine i radna mjesta“¹⁰⁴ strategija „Evropa 2020“ ističe značaj kvaliteta obrazovanja i obuke za lakši ulazak mladih na tržište rada, uzajamnu povezanost obrazovanja i tržišta rada i neophodnost sticanja vještina koje će pomoći radnoj snazi da dođe do zaposlenja.

„Evropa 2020“ ima za cilj privredno jaku i tržišno stabilnu, jedinstvenu Evropu sa jakom ekonomijom baziranoj na znanju, kvalifikovanoj radnoj snazi i velikom stopom zaposlenosti.

2. AKTIVIRANJE INTELKTUALNOG I LJUDSKOG KAPITALA

Znanje je najveći kapital koji pokreće ekonomski, privredni i socijalni rast društva. Znanje kao intelektualni kapital, treba da bude pokretačka snaga svakog društva i da ima funkciju stvaranja materijalnih i nematerijalnih dobara.

Izraz intelektualni kapital objašnjava se na više načina. „Intelektualni kapital je "suma znanja svih ljudi u kompaniji, ali znanja koja doprinose konkurentskoj prednosti na tržištu", "znanje koje se može konvertovati u vrednost", "intelektualni potencijal koji se može upotrebiti radi stvaranja bogatstva", "snaga kolektivnog uma". Intelektualni kapital obuhvata neopipljive resurse, on danas stvara

gotovo 80% ekonomske vrednosti, na njemu se zasniva konkurentna prednost, stvaranje vrednosti i vrednost kompanije su rezultat snage intelektualnog kapitala.”¹⁰⁵

Bosna i Hercegovina je zemlja bogata prirodnim resursima, ali je najbogatija ljudskim kapitalom. Mi smo država čije postojeće, neiskorištene resurse treba aktivirati, usmjeriti, planski i organizovano eksploatisati i generisati u nove vrijednosti.

Intelektualni kapital i sposobna, motivisana, kompetentna radna snaga u stanju su da kreiraju i inoviraju nove proizvode, nove usluge, ožive privredu, ojačaju ekonomiju, osiguraju visok stepen zaposlenosti i stvore blagostanje

Izlaz i spas za masu nezaposlenih mladih i starijih je u preuzimanju inicijative, istraživanju i prepoznavanju vlastitih sposobnosti i potencijala, u promjeni načina razmišljanja, u primjeni preduzetničkih vještina i u aktivnom cjeloživotnom učenju. Cjeloživotno učenje obuhvata formalno, neformalno i informalno obrazovanje, i kao takvo daje čovjeku „alat“ da odgovori na sve promjene i situacije u svom životnom okruženju. To je učenje „od kolenke pa do groba“¹⁰⁶, učenje u svim prilikama i neprilikama, učenje kod kuće, na ulici, u društvu.

Da bi se povećala vrijednost ljudskog resursa potrebno je stalno, permanentno ulaganje u obrazovanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i sve oblike cjeloživotnog učenja.

3. CJELOŽIVOTNO PREDUZETNIČKO UČENJE

„Znanje je najjače oružje,

kojim ljudi mogu promijeniti svijet.“

Nelson Mandela¹⁰⁷

Nezaposlenost je najveći problem u Bosni i Hercegovini, koji vodi siromaštvu,

¹⁰⁴Amra Hodžić, „Pregled strategije Evropa 2020“, Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH, Sarajevo, februar 2014.g.

¹⁰⁵http://www.gmbusiness.biz/index.php/arhiva/21-30/gm_30/3381.html, datum uvida 25.11.2014.

¹⁰⁶Branko Radičević „Đački rastanak“

¹⁰⁷<https://hr->

[facebook.com/NajboljiCitatiPoznatihKn..](https://hr-facebook.com/NajboljiCitatiPoznatihKn..)

raseljavanju aktivnog stanovništva (oko 150.000 mladih, do avgusta 2013.g.)¹⁰⁸, „odlivu mozgova“ i socijalnoj isključenosti.

Bez obzira o kojem se stepenu stručne spreme radi, nikoga više ne čeka siguran i trajan posao, a zatvaranja firmi i otpuštanja radnika su svakodnevica i životna realnost na našim prostorima.

Ratna dešavanja, uništena privreda, teški ekonomski i socijalni uslovi života postavili su pred građane Bosne i Hercegovine pitanja:

- šta raditi, gdje i kako se zaposliti?
- koja znanja i vještine trebaju tržištu rada?
- kako pomoći sebi i drugima?

Odgovor leži u trenutnom traženju rješenja, akciji, pozitivnom stavu, snalažljivosti, kreativnosti, inovativnosti, inicijativi, vještinama, korištenju prilika, prepoznavanju šansi, istraživanju mogućnosti i brzom prilagođavanju promjenama, kako na lokalnom tako i na globalnom tržištu rada.

Zastarjeli obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini, većinom zasnovan na teoretskom učenju, potrebno je što hitnije zamijeniti savremenim, preduzetničkim obrazovanjem u kojem se uče i stiču životne kompetencije.

U današnjim, turbulentnim i promjenljivim uslovima na globalnom tržištu rada potreba za savremenim, funkcionalnim obrazovanjem, kojim se stiču znanja, vještine i stavovi, postala je potreba od egzistencijalnog značaja. Samo „naoružani“ novim, funkcionalnim znanjima, preduzetničkim vještinama i praktično obučeni, ljudi mogu odgovoriti današnjim tržišnim zahtjevima i svjetskim promjenama.

Potrebno je promijeniti način korištenja znanja, usavršiti vještine i umijeća, te upotrijebiti kreativnost i inovativnost za stvaranje novih proizvoda i dobara i boljih uslova života.

Uvođenjem preduzetničkog obrazovanja u vrtiće i u osnovne škole, uvođenjem dualnog sistema obrazovanja u srednje škole (Austrija, Njemačka, Švajcarska, Danska) i na visokoškolske ustanove u Bosne i Hercegovini, imaće za cilj novi, preduzetnički,

savremen način razmišljanja i praktičnog nalaženja rješenja.

Preduzetništvo je značajan privredni fenomen koji aktivira postojeće resurse, stimuliše radni i životni uspjeh pojedinca, podstiče ekonomski rast društva u cjelini i obezbjeđuje zaposlenost i stvara nova radna mjesta.

Po uzoru na napredne i bogate države koje najvažnijom investicijom smatraju ulaganje u ljude i njihovo obrazovanje, Bosna i Hercegovina bi hitno trebala modernizovati postojeće nastavne planove i programe i uvesti nove standarde i vrijednosti u obrazovni sistem.

“Smjernice za uvođenje preduzetništva i usvajanje preduzetničkih kompetencija realizovane su u sljedećim dokumentima EU:

Lisabonskoj strategiji (2000.g.),

Evropskoj povelji o malom gospodarstvu (2003.g.),

Zelenoj knjizi o poduzetništvu u Evropskoj uniji (2003.g.),

Programu za poduzetničko obrazovanje u Evropi, Oslo (2006.g.),

Putu razvoja ka 2020.godini.

Zemlje članice EU i Evropska komisija su učvrstile saradnju u 2009. godini sa Programom strateških okvira za Evropsku saradnju na polju obuka i obrazovanja (ET2020) koji su nastavak programa obrazovanja i obuka iz 2010.godine, a koji je započeo 2001.godine.”¹⁰⁹

Samo preduzetnički naučeni i obučeni možemo odgovoriti svjetskim izazovima, savremenim informacionim tehnologijama, konkurentnosti i tržišnim promjenama.

¹⁰⁸ Agencija za rad i zapošljavanje u BiH, Sarajevo, oktobar 2013.g.

¹⁰⁹ www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/.../strateski_doc/?id,

4. ZAKLJUČAK

“Ne učimo za školu,
učimo za život.”

Seneka¹¹⁰

U ovom trenutku, Bosna i Hercegovina je država – potencijalni kandidat, koja čeka prijem u članstvo Evropske Unije.

Jedan od zahtjeva i uslova za pristup Evropskoj Uniji je i složen proces uvođenja i implementacije Strategije uvođenja preduzetništva u obrazovni sistem BiH 2012-2015.

Evropska Unija, pred buduće članice, postavila je do 2020.godine sljedeće zadatke: “Cjeloživotno učenje i mobilnost.

Povećan kvalitet i efikasnost.

Pravičnost, socijalna kohezija i aktivno građanstvo.

Kreativnost, inovativnost i preduzetništvo.”¹¹¹

Bez obzira na (ne)ulazak u članstvo Evropske Unije, potrebno je da svi građani Bosne i Hercegovine rješenje životnih problema i izlazak iz opšte krize, počnu tražiti u svojim vlastitim potencijalima, ulaganju u znanja i vještine, pojedinačnoj i kolektivnoj inicijativi i zajedničkom zalaganju za opšte dobro.

Ljudski resursi su poput prirodnih – često su duboko zakopani, krajnje je vrijeme da ih počnemo otkrivati i koristiti.

Kada bismo se svi aktivirali i naučili koristiti svoje resurse, talente i vještine i kada bismo cjeloživotno preduzetničko učenje prihvatili kao stil, način života da svako na svoj način i sa svojim mogućnostima doprinosi sebi i zajednici, napravili bismo veliki korak prema

idealnom svijetu.

LITERATURA

ČASOPISI I ZBORNICI RADOVA

1. ABU Consult,(2011),“Strategija učenja o preduzetništvu u obrazovnim sistemima u BiH za period 2012–2015“, Sarajevo
2. Hodžić Alma,(2014),“Pregled strategije Vropa 2020“,Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH, Sarajevo
3. ETF,(2014),“Torinski proces 2014-2020“,Sarajevo

INTERNET STRANICE:

1. www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/.../strateski_doc/?id,,25.10.2014. www.zivotna-skola.hr/kompetencija.html,datum uvida23.08.2013.
2. www.vetbih.org/portal/index.php?option=com-content,datum uvida23.08.2013.
3. www.azoo.hr/images/stories/dokument_i/graanski_odgoj/EK.doc,,datum uvida20.12.2013.
4. www.srednja.hr/.../Za-poslove-buducnosti-necete-trebati-fakultetsku-diplomu,datum uvida20.04.2013.
5. www.rpz-rs.org,datum uvida10.11.2014.
6. www.poslovni.hr/tag/dan-shechtman-18290,datum uvida20.06.2013.
7. www.etf.europa.eu/datum uvida22.04.2013.

¹¹⁰<https://hr-hr.facebook.com/NajboljiCitatiPoznatihKn..>

¹¹¹www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/graanski_odgoj/EK.doc,